Felméry Zoltán,[1] Márton Richárd[2]

A közel-keleti és észak-afrikai régió védelmi kiadásainak vizsgálata

Elemzésünkben a közel-keleti és észak-afrikai régió védelmi kiadásainak alakulását vizsgáljuk meg 2008 és 2023 között. Ennek keretében be kívánjuk mutatni a regionális szintű tendenciákat, valamint kiemelt figyelmet kívánunk fordítani arra, hogy mely tényezők formálták a katonai szempontból jelentős államok védelmi ráfordításait.

Kulcsszavak: *védelmi kiadások, katonai hatalom, átalakuló világrend, Közel-Kelet, Észak-Afrika*

The Examination of Defence Expenditure Trends in the Middle East and North Africa

The paper describes the evolution of defence expenditure trends in the the Middle East and North Africa (MENA region) between 2008 and 2023. In this context, we make an attempt to present spending trends at regional level, and pay particular attention to the factors that have developed the defence budget of major military powers.

Keywords: *defence expenditure, military power, transforming world order, Middle East, North Africa*

Bevezetés

Átalakuló világrendünkben[3] a hatalmi képességek egyik indikátorát a katonai/védelmi célokra fordított erőforrások jelentik, ugyanis katonai eszközöket, hadianyagokat, védelmi felszerelést, kiképzést és a jövőre vonatkozó haditechnikai fejlesztéseket az erőforrások függvényében tudnak biztosítani az államok. E tekintetben a 2008/2009-es gazdasági világválság cezúrát jelentett, ugyanis – legkésőbb – ettől az időszaktól a klasszikus nyugati nagyhatalmak fokozatosan veszítenek hatalmi képességeikből.[4] Ez a hatalomvesztés relatív a felemelkedő globális és regionális hatalmakkal szemben, aminek hátterében először a változó gazdasági hatalmat, majd a politikai érdekartikuláció új hangsúlyait, végül pedig az érdekérvényesítés katonai eszközeinek fejlesztési lehetőségeit láthatjuk

[1] Felméry Zoltán az NKE EJK JLI Stratégiai Védelmi Kutatási Programjának tudományos főmunkatársa. E-mail: Felmery.Zoltan@uni-nke.hu

[2] Márton Richárd az NKE EJK JLI Stratégiai Védelmi Kutatási Programjának gyakornoka.

[3] Tálas Péter (2021): A poszthegemoniális nemzetközi hatalmi rendről. In Kajtár Gábor – Sonnevend Pál (szerk.): *A nemzetközi jog, az uniós jog és a nemzetközi kapcsolatok szerepe a 21. században. Tanulmányok Valki László tiszteletére.* Budapest: ELTE Eötvös Kiadó, 841–854.

[4] Csiki Varga Tamás (2014): A gazdasági válság hatása a Magyarországgal szövetséges államok védelmi reformjaira és stratégiai tervezésére. *Nemzet és Biztonság,* (2), 77–100.

az elmúlt évtizedben. A relatív hatalomvesztés értékeléséhez érdemes megismernünk a nyugati világon túli területek katonai és védelmi képességeit. Elemzésünk ennek érdekében a Közel-Kelet és Észak-Afrika védelmi kiadásainak 2008 utáni alakulását mutatja be, a regionális szintű tendenciák mellett külön is figyelmet szentelve annak, hogy milyen tényezők formálták az egyes kiemelkedő jelentőségű államok védelmi ráfordításait. Írásunk egy elemzéssorozat része,[5] az összehasonlíthatóság kedvéért az adatokat ez esetben is 2023-ig dolgoztuk fel.

A közel-keleti és észak-afrikai régió védelmi kiadásainak alakulása

Elemzéssorozatunkban a regionális védelmi kiadások áttekintéséhez a Stratégiai Tanulmányok Nemzetközi Intézetének (IISS) Military Balance+ nevű adatbázisát,[6] valamint az adatok értékelése érdekében évente kiadott stratégiai kiadványokat használjuk fel. Nincs ez másként a jelen írásunkban sem. Az elemzésben bemutatott valamennyi számadat forrása tehát a hivatkozott adatbázis.[7] Az IISS által közreadott adatok elsődlegesen a nemzetállamok és nemzetközi szervezetek (ENSZ, EBESZ) részéről hivatalosan közzétett védelmi költségvetési adatokra, másrészt a Nemzetközi Valutaalap (IMF), a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD), a Világbank és további három regionális pénzügyi szervezet (az Interamerikai, az Ázsiai és az Afrikai Fejlesztési Bank) adataira támaszkodnak. A széles körű adatgyűjtéstől függetlenül most is hangsúlyozhatjuk azonban, hogy természetesen ezzel az adatbázissal kapcsolatban is felmerülhetnek módszertani kritikák. Ezeket azonban korábbi írásainkban már közreadtuk,[8] ezért azok ismételt közlésétől itt eltekintünk.

Vizsgálatai során az IISS az afrikai kontinenst két térségre osztja. Egyrészt önálló régióként kezeli a Szaharától délre eső területet, másrészt a Közel-Kelet térségével kiegészítve az attól északra fekvő országokat. Elemzésünkben az utóbbiakra koncentrálunk. A térség tehát, amelynek védelmi kiadásainak alakulását át kívánjuk tekinteni, a teljesség igénye nélkül olyan, a katonai és védelmi képességek tekintetében releváns közel-keleti és észak-afrikai országokat tartalmaz, mint Izrael, Szaúd-Arábia, Irán, Irak vagy éppen Egyiptom.[9] Ezen államok védelmi képességeinek megismerési igénye a köztük

---

[5] A védelmi kiadások regionális vizsgálata tárgyában korábban megjelent írásainkhoz lásd Csoma Mózes et al. (2025): Ázsia védelmi kiadásainak alakulása és ennek háttere a jelentősebb katonai hatalmak esetében 2008–2023 között. *Nemzet és Biztonság,* 18(2), 71–91; Csiki Varga Tamás et al. (2024): Az észak-amerikai és európai regionális védelmi kiadások elemzése – Trendek és tanulságok. *Stratégiai Védelmi Kutatási Elemzések,* (17), 1–18; Csiki Varga Tamás – Felméry Zoltán (2023): A NATO védelmi kiadásainak értékelése. *Stratégiai Védelmi Kutatóintézet Elemzések,* (4), 1–9; Felméry Zoltán – Márton Richárd (2025): A regionális védelmi kiadások elemzése (2008–2023). A szubszaharai régió. *John Lukacs Stratégiai Védelmi Kutatási Elemzések,* (19), 1–13.

[6] International Institute for Strategic Studies: *Military Balance+ Database*. [online]. Forrás: milbalplus.iiss.org [2026. 03. 30.].

[7] Ha ettől valamilyen indokból kifolyólag mégis eltérünk, azt természetesen jelezni fogjuk.

[8] Csiki Varga et al. 2024.

[9] Az elemzés terjedelmi korlátaiból kifolyólag az alábbiakban kizárólag olyan önálló államisággal rendelkező országok vizsgálatára kerül sor, amelyek hozzáférhető kiadási adatokkal rendelkeznek, és regionális értelemben a legnagyobb védelmi költségvetéssel bírnak.

lévő folyamatos konfliktusok, valamint a nyugati – elsősorban energetikai és kereskedelmi – érdekek miatt az elmúlt évtizedekben szinte soha nem került le a napirendről. Napjaink geopolitikai történései azonban ismételten hangsúlyozzák a régió globális (ellátás)biztonságban betöltött szerepét. Érdemes tehát ismeretekkel rendelkeznünk arról, hogy trendszerűen hogyan alakulnak a térség országainak védelmi kiadásokon keresztül is tetten érhető katonai képességei. A feladatunk tehát nem az aktuálpolitikai események elemzése, hanem a védelmi kiadási trendek bemutatása és értékelése. Ezért elemzésünkben a kiadásokat a 2008 és 2023 közötti időszakban, illetve a 2015. évi konstans dollárban kifejezett értéken mutatjuk be. A rögzített dollárban kifejezett kiadások használatának indoka, hogy az adatsorokból célszerű kiszűrni a pénzromlás hatását. Ennek alkalmazásával világosabb képet kaphatunk a ténylegesen katonai képességekre fordított kiadások alakulásáról.

Az IISS tehát a régiót kiterjesztett értelemben értelmezi, és nem kizárólag az Arab-félsziget országait (Egyesült Arab Emírségek, Jemen, Katar, Kuvait, Omán, Szaúd-Arábia), a levantei térség egyes államait (Izrael, Libanon, Jordánia, Szíria) és Délnyugat-Ázsia egyes országait (Irak, Irán) sorolja ide, hanem Afrika Földközi-tengerrel határos régióját is (Algéria, Egyiptom, Líbia, Marokkó, Tunézia).[10] Ezek az országok ugyanis kulturálisan szorosan kapcsolódnak egymáshoz. A MENA-régió *(Middle East and North Africa)* a világ számára kiemelten fontos, amit számtalan földrajzi, demográfiai és gazdaságstatisztikai adattal is igazolhatunk. Az Európa, Ázsia és Afrika találkozási pontján fekvő régió kereskedelmi szempontból mindhárom kontinens számára igen jelentős, hiszen olyan fontos és nehezen pótolható tengeri útvonalak fekszenek itt, mint a Szuezi-csatorna, a Hormuzi-, illetve a Báb el-Mandeb-szoros. A régió lakossága mára ráadásul meghaladja a félmilliárd főt,[11] és a világ tíz legnagyobb olajkészletével rendelkező országából négy ebben a régióban található.[12] Emellett a régió országai birtokolják a világ földgázkészleteinek a 45%-át.[13] A Közel-Kelet biztonsági környezetének rendkívüli összetettsége következtében az utóbbi évtizedekben a régió államainak védelmi kiadásai jelentősen megnövekedtek.[14]

Az 1. ábra a honvédelemre fordított kiadásokat mutatja 2015. évi konstans dollárárfolyamon a világ régiói szerinti bontásban. Ebből jól látható, hogy az e célra fordított források nagyságrendjét tekintve a MENA-térség elmarad a gazdaságilag fejlettebb régióktól. Habár minden ilyen jellegű összehasonlítás természetszerűleg problémás, a térségnél Észak-Amerikában, Ázsiában és Európában is többet költenek védelemre. Ugyanakkor az is igaz, hogy vannak régiók, például Eurázsia, a szubszaharai Afrika és Latin-Amerika, ahol az e célra fordított források mértéke elmarad a MENA-térség hasonló értékeitől.

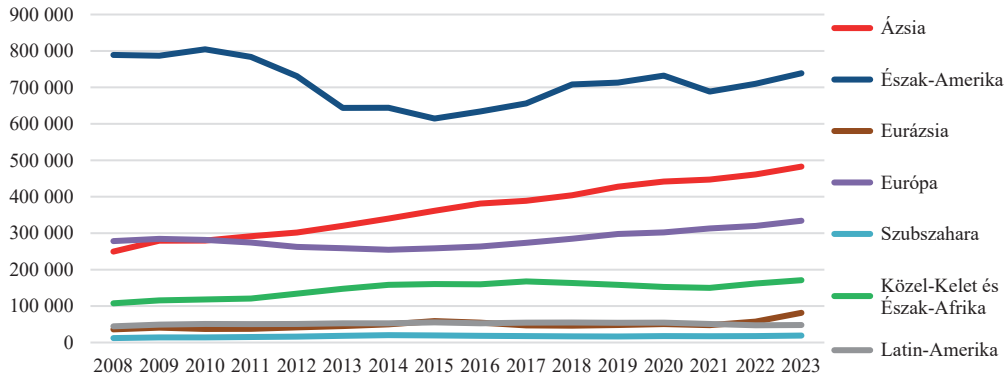
[10] Törökország az IISS besorolása szerint Európához tartozik.

[11] *Population total – Middle East, North Africa, Afghanistan and Pakistan.* [online]. Forrás: World Bank Group [2026. 03. 30.].

[12] Zhu, Kayla: *Ranked: The World's Top Countries by Natural Gas Reserves.* [online], 2025. 07. 09. Forrás: Visual Capitalist [2026. 10. 07.]

[13] Ismail, Ayman et al. (2018): Background to the MENA Region. In Faghih, Nezameddin – Zali, Mohammad Reza (szerk.): *Entrepreneurship Education and Research in the Middle East and North Africa (MENA).* Cham: Springer, 19–31.

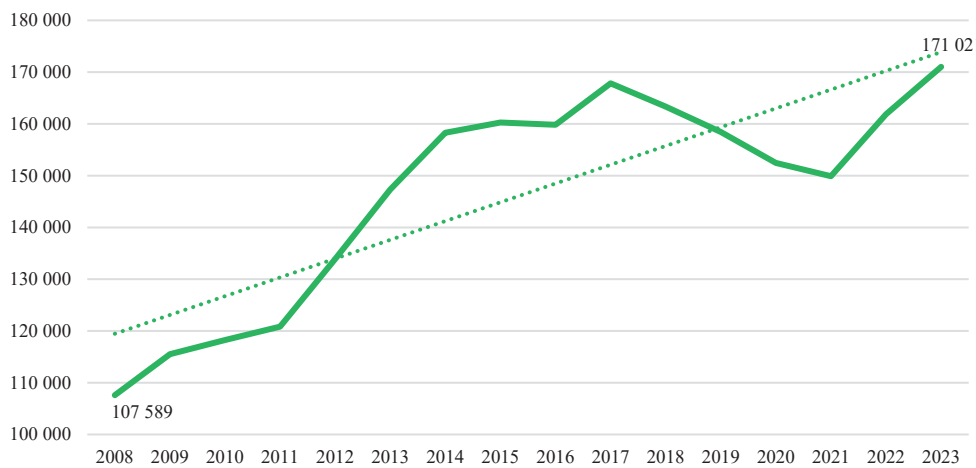
[14] Kemény János (2024): Közel-keleti és észak-afrikai védelmi és fegyverkezési trendek. *Nemzet és Biztonság,* 17(4), 3–25.

1. ábra: Honvédelmi kiadások régiók szerint (2015. évi konstans millió amerikai dollár)

Forrás: The Military Balance

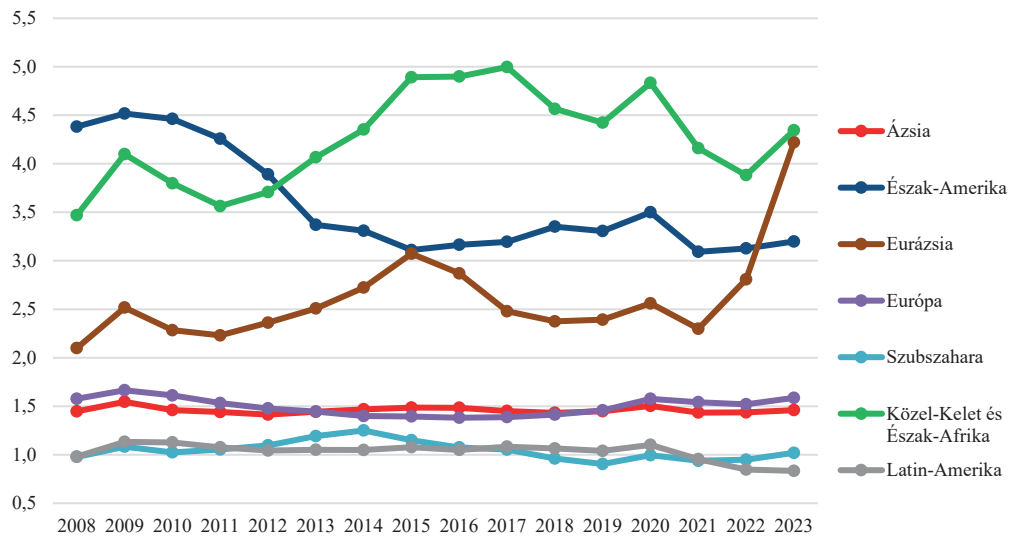
Mindez annak is köszönhető, hogy a térség védelmi kiadásai 2008 és 2023 között közel 60%-kal bővültek, és 2023-ban 2015. évi árfolyamon számolva összesen 171 milliárd dollárt tettek ki. A kiadások alakulását mutatja be a 2. ábra. A dinamikát tekintve elmondható, hogy ezek a kiadások 2008-tól 2017-ig lényegében szigorúan monoton módon növekedtek, ezt követően 2021-ig csökkentek, majd ismételten növekedésnek indultak. Ez 2023-ra odáig vezetett, hogy a térség az általunk vizsgált tizenöt évben ekkor költötte a legtöbbet erre a célra.

2. ábra: A közel-keleti és észak-afrikai régió védelmi kiadásai (2015. évi konstans millió amerikai dollár)

Forrás: The Military Balance

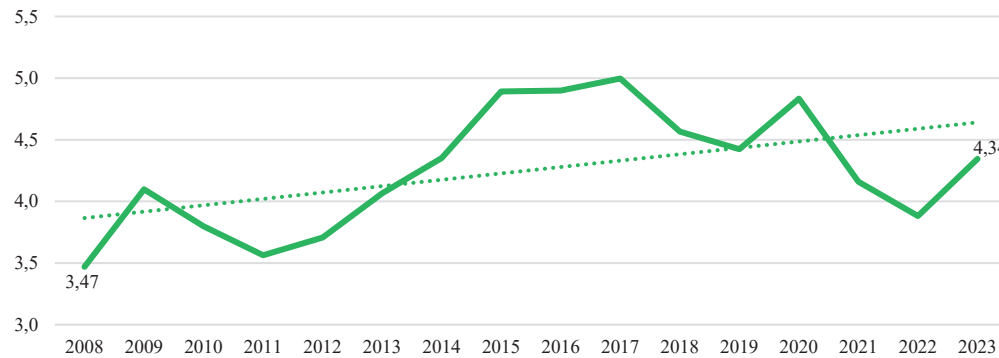
A régió fontossága felértékelődik, amikor nem a nominális és reálértelemben számolt kiadásokat vesszük górcső alá, hanem a nemzetközi összehasonlításkor oly gyakran használt, a GDP arányában kifejezett védelmi kiadásokat számszerűsítjük. E tekintetben ugyanis az utóbbi időben a MENA-térség kiemelkedett a világ más régiói közül. A GDP-arányos védelmi kiadások értékét a 3. ábra szemlélteti. A vizsgálati időtávunk lényegében utolsó tíz évében, 2013 és 2022 között a közel-keleti és észak-afrikai térség jelentősen, százalékpontokkal többet költött katonai célokra, mint bármely más régió a világon. 2023-ban pedig, habár az eurázsiai régióban az orosz–ukrán háború nagymértékű eszkalációja miatt jelentősen megugrott a védelmi kiadások aránya, a teherviselő képességükhöz viszonyítva még mindig a MENA-térségben költik a legtöbbet védelemre.

3. ábra: GDP-arányos honvédelmi kiadások régiók szerint (%)

Forrás: The Military Balance

A MENA-régió GDP-arányos védelmi kiadásainak alakulását mutatja be a 4. ábra. Ez alapján láthatjuk, hogy a 2008 és 2023 közötti időtávon a térségre a kiadások növekedése mellett a kiadási arányok növekedése is jellemző volt. 2008-ban még csak GDP-jük 3,47%-át, míg 2023-ban 4,34%-át költötték katonai célokra. Az utóbbi érték akkor is figyelemre méltó, ha nem abszolút rekord, hiszen a korábbi években ennél magasabb értékek is jellemzők voltak a régióra. 2017-ben például a GDP-jük 5%-át is védelemre költötték. A kiadásokban és az arányokban egyaránt bekövetkező növekedés nyilvánvalóan úgy lehetséges, ha a védelemre fordított kiadások nagyobb mértékben nőttek, mint a térség GDP-je. Ez a jelenség pedig egyértelműen a katonai célok és az ezek eléréséhez szükséges képességek felértékelődésére utal.

4. ábra: A közel-keleti és észak-afrikai régió GDP-arányos védelmi kiadásai (%)

Forrás: The Military Balance

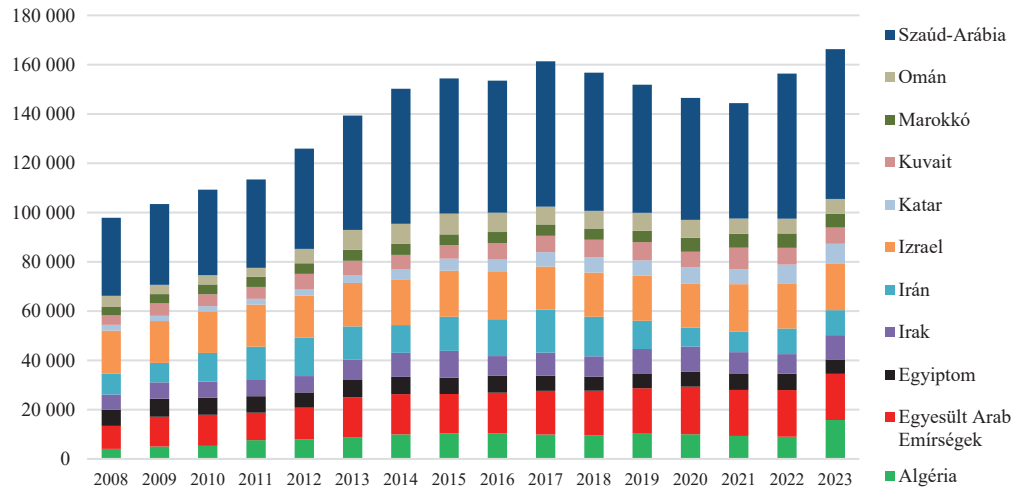
Az egyes közel-keleti és észak-afrikai országok védelmi finanszírozásának speciális jellemzői

A MENA-régió katonai tevékenység és kiadások tekintetében leginkább releváns országait, valamint védelmi kiadásaik 2015. évi dollárárfolyamon számolt értékét az 5. ábra tartalmazza.[15] Jól látható, hogy a felsorolt országok 2023. évi védelmi kiadásai jelentős különbségeket mutatnak, egyes országok 5 milliárd, míg mások akár 60 milliárd dollárt is elköltenek évente a védelmükre. Ebből biztosan megfogalmazható tehát az a következtetés, hogy a régió országai a katonai célokra allokált erőforrások tekintetében is heterogének. Ugyanakkor óva intenénk attól, hogy eltekintsünk a kisebb védelmi költségvetéssel rendelkező országok vizsgálatától önmagában a miatt a tény miatt, hogy náluk jelentősen fajsúlyosabb szereplők is megtalálhatók a régióban. Még a térségben a vizsgált országok közül legkevesebbet katonai célokra költő Marokkó védelmi költségvetése is 87%-kal haladja meg hazánkét.[16]

A térség legfontosabb országainak GDP-arányos védelmi kiadásait pedig a 6. ábra szemlélteti. Figyelemre méltó, hogy az országok többsége esetén, Egyiptomot és Iránt leszámítva, ez a mutatószám valahol a 3–8%-os tartományban található, ami az átlagosnál jóval magasabb érték. Az egyes országok védelmi finanszírozásának speciális jellemzőit az alábbiakban mutatjuk be.

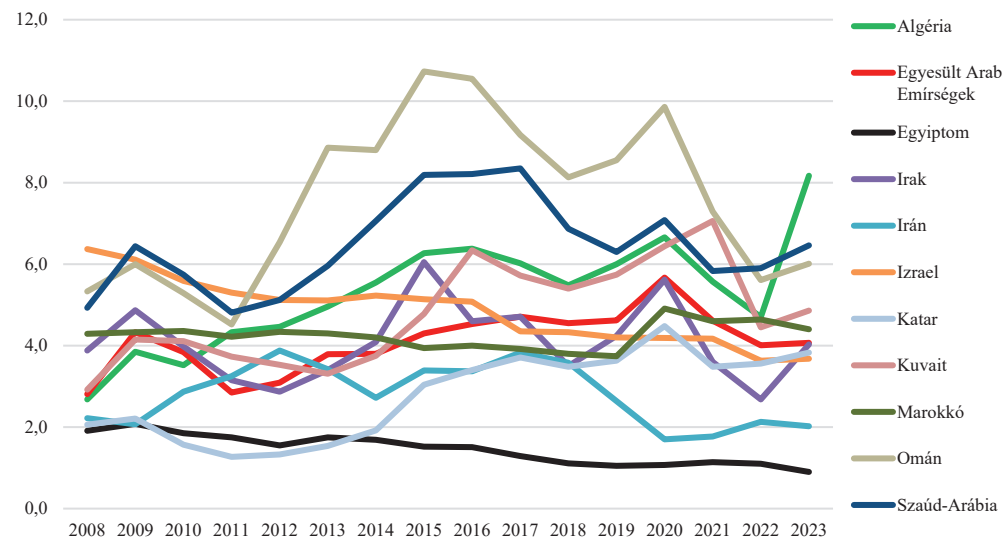
[15] Kizárólag azokkal az országokkal van módunk foglalkozni az elemzésben, amelyek védelmi kiadásai az általunk vizsgált idősor esetén elérhetők.

[16] Magyarország 2023-ban 2015. évi dollárárfolyamon számolva nagyságrendileg 3,1 milliárd dollárt költött védelmi célokra.

5. ábra: A MENA-régió egyes országai és azok védelmi kiadásai (2015. évi konstans millió amerikai dollár)

Forrás: The Military Balance

6. ábra: A közel-keleti és észak-afrikai régió legfontosabb országai és azok GDP-arányos védelmi kiadásai (%)

Forrás: The Military Balance

Szaúd-Arábia

Szaúd-Arábia nem a legnépesebb, és az egy főre jutó jövedelem alapján nem is a leggazdagabb a közel-keleti és észak-afrikai térség országai közül. A Világbank erre vonatkozó adatai alapján azonban az ország által a 2020-as évek elején előállított GDP nagyságrendileg 1200 milliárd dollárt tett ki, ami a teljes, 23 országot magában foglaló térség 23,5%-a volt.[17] Így nem meglepő, hogy a 95%-ban sivatag vagy félsivatag borította olajmonarchia 2023-ban messze a legtöbbet, 2015. évi konstans árfolyamon számolva közel 61 milliárd dollárt költött a biztonságára. Ez azt jelenti, hogy az általunk vizsgált tizenegy, katonai szempontból fontosnak tartott és elérhető adatokkal rendelkező ország teljes kiadásainak 36%-át önmagában Szaúd-Arábia fordította védelemre, ami mindenképpen figyelemre méltó jelenség.

Az ország 2008 és 2023 között lényegében megduplázta védelmi költségvetésének reálértékét. A növekedés dinamikájáról nagyjából az mondható el, hogy a 2010-es évek első felében jelentősen, 31 milliárdról közel 60 milliárd dollárra nőttek a kiadások. A 2010-es évek végén ugyan némi korrekció következett, de 2023-ra ismét helyreállt a „rend", és ekkorra a kiadások már meg is haladták a 60 milliárd dollárt. Ez azt jelentette, hogy GDP-jének több mint 6%-át a királyság katonai célokra fordította. A 2010-es években megugró védelmi kiadások mögött több indok is megtalálható. Az egyik ezek közül minden bizonnyal a térségben kialakuló polgárháborúkba és katonai konfliktusokba történő aktív beavatkozás. A szaúdiak ebben az időszakban egyfelől részt vettek Szíria területén az Iszlám Állammal szemben folytatott légi hadműveletekben, másfelől a 2014-ben kirobbant jemeni polgárháborúban aktívan a kormány mellé álltak a húszi lázadókkal és az őket támogató Iránnal szemben. Mindkét esetben egy nemzetközi koalíció tagjaként tevékenykedtek. A növekvő politikai és katonai szerepvállalás értelemszerűen növekvő katonai kiadásokat is eredményezett. Emellett, mivel Irak és Irán után a szaúdiak rendelkeztek ebben az időszakban a harmadik legnagyobb hadsereggel az Öböl menti államok közül, ennek a fenntartása és modernizációja is szükségessé tette további források bevonását. A hadsereg minden haderőnemet, a nemzeti gárdát, illetve a királyi családhoz köthető paramilitáris csoportokat is figyelembe véve nagyságrendileg 200–250 ezer főt foglal magában. A képességfejlesztésre kiváló példák akadnak az ebben az időszakban bekövetkező, a légierőt érintő fejlesztések terén: összesen 72 darab Eurofighter Typhoon harci repülőgép, F–15SA nehézbombázók, Cirrus és Pilatus PC21 kiképző repülőgépek, valamint 22 darab Hawk T–165 könnyű harci repülőgép megrendelése és leszállítása is erre az időszakra tehető.[18] A beszállítói kapcsolatokban erősen támaszkodtak tehát az Egyesült Államokra és az Egyesült Királyságra. A kiadások növekedésének további indoka, hogy az ország felszerelésének és ellátmányának szinte teljes egészét importból szerezte be. Kizárólag minimális mennyiségű lőszer, egyenruha és néhány fegyver készült

[17] *GDP (current US$) – Middle East, North Africa, Afghanistan & Pakistan*. [online]. Forrás: World Bank Group [2026. 06. 27.].

[18] International Institute for Strategic Studies (2017): *The Military Balance 2017*. London: Routledge, 364.

helyben. Állítólag az összes, országon belül gyártott termék értéke a 2010-es évek közepén a teljes kiadások mindössze két százalékát jelentette.[19]

A 2020-as években a területi integritással és a belső biztonsággal kapcsolatos hagyományos célkitűzéseken túl, Szaúd-Arábia egyre nagyobb hajlandóságot mutat arra, hogy a fegyveres erőit egy határozottabb regionális külpolitika keretében alkalmazza. Ennek eklatáns példája a még mindig tartó, tűzszünetekkel és kiújuló villongásokkal tarkított, aktív szaúdi szerepvállalással jellemezhető jemeni polgárháború. A királyság legfontosabb védelmi kapcsolata továbbra is az Egyesült Államokkal áll fenn, noha a közelmúltbeli feszültségek – többek között az orosz–ukrán háború és az olajtermelési kvóták kapcsán – oda vezettek, hogy Washingtonban felülvizsgálták ezt a kapcsolatot. Ma pedig az USA és Irán közötti háború szolgál számos felismeréssel az olajmonarchia vezetése számára. Mindez azt eredményezi, hogy Szaúd-Arábia ma is a tíz legnagyobb védelmi költségvetésű ország között van a világon.

Izrael

Izrael ugyan a szaúdi védelmi költségvetés kizárólag harmadát költi honvédelemre, a 2023-ban reálértéken e célra fordított 18,78 milliárd dolláros büdzsével mégis a második legnagyobb regionális szereplő. Az ország a teljes régió védelmi kiadásaiból közel 12%-kal részesedik.[20] Ez annyiban bizonyosan érthető, hogy az 1948-as újjáalapítás óta az ország és a környező államok muszlim lakossága között lényegében folyamatosak az erőszakos összetűzések. A zsidó államnak emiatt lakosságszámához képest nagy és technológiailag igen fejlett hadsereget szükséges fenntartania. Ez békeidőben a szárazföldi haderőnem tekintetében nagyságrendileg 26 ezer hivatásos és 100 ezer sorozott katonát jelent, amit egy körülbelül 10 ezer fős tengerészet, egy 34 ezer fős légierő és egy 8 ezer fős csendőrség egészít ki. Összesen tehát 170 ezer fős az aktív állomány.[21] Emellett fenntartanak egy 465 ezer főt magában foglaló tartalékos rendszert, amely az országot ért támadás esetén meglehetősen gyorsan bevethető. Erre kiváló példát szolgáltatott a Gázai övezetből 2023. október 7-én érkező támadás és az azt követő események sorozata.

A folyamatos katonai készültség és a biztonság garantálása érdekében a védelmi költségvetések forrásoldalról meglehetős állandósággal jellemezhetők. Az általunk vizsgált 2008–2023-as időtávon lényegében minden évben valahol 17 és 19 milliárd dollár között volt a költségvetés végösszege. Ugyanakkor a GDP-arányos védelmi kiadások értéke érdemben csökkent ez alatt a másfél évtized alatt. Az időszak elején látott, esetenként még a 6%-ot is meghaladó arányok az időszak végére 3,5% közelébe csökkentek. Ez annak az aritmetikai evidenciának köszönhető, hogy a gazdasági teljesítőképesség jóval nagyobb mértékben bővült, mint a védelmi költségvetések. A jelenség ugyanakkor nem jelenti a modernizációs kötelezettségek elmaradását. Az Izraeli Védelmi Erők általános feladata az ország területének védelme, a szomszédos államokban szükség esetén rövid távú beavatkozások végrehajtása, valamint a korlátozott regionális hatalomkiterjesztés.

[19] International Institute for Strategic Studies 2017: 366.
[20] International Institute for Strategic Studies (2023): *The Military Balance 2023.* London: Routledge, 310.
[21] International Institute for Strategic Studies 2023: 331.

Az e feladatrendszer ellátásához szükséges folyamatos katonai fejlesztésekre számos példa felhozható. Az izraeli légierő a 2010-es évektől kezdve jelentősen korszerűsítette például a képességeit, aminek egyik megnyilvánulási formája F–35I harcirepülőgép-flotta beszerzése volt az Egyesült Államoktól. Az ország ezt a beszerzést a katonai fölényének fenntartása érdekében kulcsfontosságúnak tekinti, és a 2020-as években többször megújította. 2024-ben például új szerződést írtak alá az USA-val egy harmadik F–35I századra, valamint 25 darab F15IA harci repülőgépre is. Emellett rendeltek négy KC–46A Pegasus tankerrepülőgépet is a korábbi, elöregedő flottájuk lecserélésére.[22] Ezekből a beszerzésekből is jól látható, hogy az Egyesült Államok továbbra is Izrael első számú védelmi partnere, amely kulcsszerepet játszik az izraeli hadsereg számos felszerelési akciójában, különösen a rakétavédelem és a harci repülés területén. A zsidó állam például nagymértékben támaszkodik az amerikaiakra a precíziós irányítású lőszerek, például a Vaskupola rendszer Tamir elfogórakétáinak alkatrészekkel történő ellátásához.[23] Mindez annak köszönhető, hogy az Egyesült Államok Izrael térségbeli stratégiai előnyét fenntartva a legmodernebb fegyvereket csakis a zsidó államnak hajlandó átadni.

Izrael a közelmúltban jellemzően aszimmetrikus fenyegetésekkel szembesült, amelyek elhárítása érdekében a modernizációs tevékenység elsősorban a csapatvédelemre, a rakétavédelemre és a precíziós csapásmérő képességekre koncentrált. Ennek köszönhetően Izrael mára világszínvonalú képességekkel rendelkezik a páncélozott járművek, a pilóta nélküli rendszerek, az irányított fegyverek, valamint a kiberbiztonság területén.[24] Ezenfelül, a nemzetközi szakértői konszenzus szerint, az ország valószínűleg nukleáris képességeket is birtokol. Noha Izrael ezt sosem erősítette meg, nukleáris arzenálját nagyságrendileg 90 töltetre becsülik.[25] Nem véletlen tehát, hogy e széles körű feladatrendszer fenntartása érdekében Izrael többet kénytelen védelemre költeni, mint a régióban lévő államok többsége.

Egyesült Arab Emírségek

Az aktuális közel-keleti konfliktusok ismét rávilágítottak a regionális *status quo* törékenységére. Emiatt nem közömbös, hogy a térség meghatározó katonai hatalmai milyen prioritások mentén alakítják védelmi politikájukat. Az Egyesült Arab Emírségek katonai jelentősége elvitathatatlan. Még akkor is, ha népessége és földrajzi kiterjedése alapján méretei Magyarországéhoz hasonlók, és így nem tartozik a térség legnagyobb államai közé. Honvédelmi kiadásai ugyanakkor jelentősek, katonai szerepvállalása pedig jóval túlmutat saját védelmi szükségletein.

Az Emírségek már 2008-ban is 9,3 milliárd dolláros védelmi költségvetéssel gazdálkodott, amelyet 2023-ra gyakorlatilag megduplázott: védelmi kiadásai ekkor már meghaladták a 18,7 milliárd dollárt (2015-ös konstans árfolyamon). A ráfordítások 2016-ig – kisebb visszaesések mellett – folyamatosan emelkedtek, ezt követően pedig

[22] International Institute for Strategic Studies (2025): *The Military Balance 2025*. London: Routledge, 315.
[23] International Institute for Strategic Studies 2025: 314.
[24] International Institute for Strategic Studies 2023: 331.
[25] *Which Countries Have Nuclear Weapons?* [online]. Forrás: ICAN [2026. 06. 28.].

lényegében stagnáltak. A GDP-hez viszonyított kiadási arány hasonló tendenciát mutatott. Míg 2008-ban a GDP 2,8%-át fordították védelemre, addig 2023-ban ez az arány 4,1% volt. A vizsgált időszakból kiemelkedik a 2020-as év, amikor a kiadási arány az 5,6%-ot is meghaladta.

Az ország államháztartási kiadásait – és így a védelmit is – alapvetően határozzák meg az energiaexportból származó bevételek, amelyek részben magyarázzák a védelmi költségvetés hosszú távú növekedését is. Az olajbevételek azonban sokszor hektikusan alakulnak. Ennek hátterében az ország geopolitikai helyzete áll: az olajkereskedelmet folyamatos biztonsági kockázatok veszélyeztetik, mivel – mint azt napjainkban is tapasztaljuk – Irán képes befolyásolni a Hormuzi-szoros hajóforgalmát, a szoros pedig a Perzsa-öböl, így az Emírségek olajexportjának legfontosabb kijárata.

A védelmi kiadások emelkedése ugyanakkor egy hosszabb modernizációs folyamat részét képezi, amelynek a vizsgált időszak csupán egy szeletét mutatja be. Története során az ország három hullámban modernizálta fegyveres erőit: először az 1970-es években, másodszor az első öbölháború után, míg a harmadik hullám a 2000-es évek elején kezdődött.[26] Ekkor jelentős technológiai beruházásokat hajtottak végre, hadrendbe állították az F–16 Fighting Falcon vadászgépeket, valamint nagyszabású haditengerészeti fejlesztésekbe kezdtek.[27] A modernizáció egyes kiemelt eseményei közvetlenül is érintik a vizsgált időszakot. A 2009-ben Abu-Dzabiban megrendezett IDEX kiállításon számos védelmi beszerzési szerződést írtak alá külföldi beszállítókkal, amit jól tükröznek a védelmi kiadások meredeken emelkedő mutatói.[28] A másik jelentős fordulópont 2014 volt, amikor az ország csatlakozott a Szaúd-Arábia vezette nemzetközi koalícióhoz, amely beavatkozott a jemeni polgárháborúba az Irán által támogatott húszi lázadók ellen. Emellett az Egyesült Arab Emírségek részt vett az afganisztáni ISAF-műveletben, valamint a líbiai nemzetközi katonai műveletekben is, továbbá egyaránt bekapcsolódott az ISIS jelentette fenyegetés elleni nemzetközi akcióba.[29]

A regionális biztonsági környezet kihívásai mellett a haderő fejlesztése stratégiai cél az ország számára, amelynek révén a hazai technológiai és ipari kapacitások bővítésére is törekszik, így a hadiipar az emírségi gazdaság egyik húzóágazatává vált.[30] Ezt jól mutatja, hogy az ország már nemcsak saját fegyveres erői számára állít elő haditechnikai eszközöket, hanem különböző exportpiacokon is megjelent.[31] Ez a potenciál a globális politikai verseny meghatározó szereplőinek figyelmét is az országra irányítja. Az Egyesült Arab Emírségek pragmatikus kül- és biztonságpolitikát folytat: nemcsak a nyugati államokkal, hanem többek között az Oroszországi Föderációval és Kínával is igyekszik kiegyensúlyozott kapcsolatokat fenntartani. Területén francia katonai bázis működik, miközben kiemelt stratégiai partnere az Amerikai Egyesült Államok, amellyel 2017-ben és 2019-ben

[26] International Institute for Strategic Studies (2015): *The Military Balance 2015.* London: Routledge, 314.
[27] International Institute for Strategic Studies 2015: 314; International Institute for Strategic Studies (2010): *The Military Balance 2010.* London: Routledge, 242–243.
[28] International Institute for Strategic Studies 2010: 242–243.
[29] International Institute for Strategic Studies 2015: 316.
[30] International Institute for Strategic Studies 2015: 315.
[31] International Institute for Strategic Studies (2018): *The Military Balance 2018.* London: Routledge, 367.

is új védelmi megállapodást kötött.[32] Az ország emellett 2020-ban az egyik aláírója volt az Ábrahám-megállapodásnak, és első perzsa-öbölbeli arab országként hivatalosan is elismerte Izraelt. A megállapodás aláírásának egyik motivációja a modern amerikai fegyverekhez történő hozzájutás volt.

Algéria

Algéria a Földközi-tenger partján fekvő észak-afrikai ország, amely egyben a Magrebtérség legjelentősebb állama. Ezt földrajzi kiterjedése és demográfiai mutatói is alátámasztják: 47 millió fő az ország lakossága, míg területe megközelítőleg 2,5 millió km^2.[33] Az egykori francia gyarmat katonai értelemben is meghatározó regionális szereplő, 139 ezer fős hadereje[34] jól felszerelt, személyi állománya pedig jól kiképzett katonákból áll. Az algériai haderő 2008 és 2023 közötti fejlődése jól nyomon követhető a védelmi kiadási trendek alakulásában is. Az inflációtól tisztított védelmi költségvetés 2016-ig növekedési pályán mozgott, amelyet közel négy évig tartó stagnálás követett. A Covid–19-járvány ez esetben is visszaesést okozott, azonban az mérsékelt maradt. 2023-ban viszont soha nem látott mértékű növekedés figyelhető meg mind a kiadások, mind a GDP-hez viszonyított kiadási arány esetén. A teljes vizsgálati időszakban az állam katonai költségvetése a 2008-as 4 milliárd dollárról 2016-ra elérte a 10 milliárd dollárt, majd 2023-ban már megközelítette a 16 milliárdot is, ami mindenképpen kiemelkedő növekedés. 2008-ban még csak a GDP 2,68%-át, 2016-ban 6,38%-át, 2023-ban pedig már 8,17%-át költötték el védelemre.

A haderőfejlesztésnek legalább három indikátora van. Egyrészt a katonaság hagyományos politikai súlya, másrészt az elavult technika és a szovjet típusú doktrinális környezet modernizálása, harmadrészt a regionális biztonsági környezet kihívásai határozzák meg a haderőfejlesztés irányait. Algéria már a 2000-es évek közepén jelentős haditechnológiai beruházásokba kezdett: 2006-ban megállapodást írt alá az Oroszországi Föderációval katonai repülőgépek beszerzésére.[35] A diverzifikáció jegyében ugyanakkor nyugati partnerekkel is szerződött: 2008-ban Franciaországgal írt alá védelmi megállapodást, és a német Rheinmetall is az ország beszállítói közé tartozott és tartozik ma is.[36] A mennyiségi megfontolásokat 2013-ban fokozatosan minőségi fordulat váltotta fel. A Tiguentourine földgázkitermelő létesítmény elleni terrortámadás rámutatott arra, hogy a régió legjelentősebb védelempolitikai kihívása továbbra is a terrorizmus. Ez egy olyan instabil biztonsági környezetben történt, ahol egyszerre kellett számolni a mali konfliktus, a líbiai instabilitás és az arab tavasz hatásaival.[37] A védelmi kiadások növelése mögött tehát reális kockázati tényezők állnak, és az is jól látható, hogy Algéria a rendelkezésre álló forrásokkal racionálisan gazdálkodva alkalmazkodik a romló biztonsági környezet kihívásaihoz. Ma már

[32] International Institute for Strategic Studies (2022): *The Military Balance 2022*. London: Routledge, 374.
[33] *Population total – Middle East, North Africa, Afghanistan and Pakistan*. [online]. Forrás: World Bank Group [2026. 03. 30.].
[34] Az ország emellett 150 ezer tartalékost is rendszerben tart. International Institute for Strategic Studies 2023: 315.
[35] International Institute for Strategic Studies (2009): *The Military Balance 2009*. London: Routledge, 238.
[36] International Institute for Strategic Studies 2009: 238; International Institute for Strategic Studies 2022: 332.
[37] International Institute for Strategic Studies (2014): *The Military Balance 2014*. London: Routledge, 307.

Algéria a regionális védelmi kiadásokból 10,2%-kal részesedik, és a GDP-hez viszonyított legnagyobb kiadási arányt mutatja fel a térségben. Ez a növekedés egyrészt a Marokkóval 2021 óta fennálló feszült kapcsolatok, másrészt a Líbiában és a Szahel-övezetben tapasztalható tartós instabilitás miatt következett be. Ezenfelül a folyamatban lévő modernizációs erőfeszítések is hozzájárultak.[38] Algír a harcirepülőgép-állományának körülbelül felét korszerűsítette, a haditengerészet pedig a tengeralattjáró- és fregattflottába fektetett be. Kína is szállított felszereléseket az országnak, többek között fegyveres drónokat és önjáró tüzérségi eszközöket. A légierő új kiképző repülőgépeket és önjáró légvédelmi rakétarendszereket kapott Oroszországtól is. Emellett Algéria továbbra is fejleszteni kívánja hazai védelmi képességeit. Ennek keretében a hírek szerint a közeljövőben a Rheinmetall Fuchs 2 páncélozott személyszállító járműveit kívánják megrendelni, lehetőleg helyben történő összeszereléssel.[39]

Irán

A Közel-Kelet egyik legnagyobb területű országa Irán, amely lakosságszáma alapján is a régió legnagyobb államai közé tartozik. A legfrissebb rendelkezésre álló adatok szerint a perzsa államban több mint 90 millió ember él.[40] Ezek az adatok önmagukban alátámasztják az ország jelentőségét, amely védelempolitikai szempontból sem elhanyagolható. A térség egyes országai, különösen Izrael, valamint a vele szövetséges nyugati államok jelentős biztonsági fenyegetésként tekintenek Iránra. Ezt fokozza, hogy az ország korábbi nyugatorientált politikájában cezúra következett be, amikor az 1978–79-es iszlám forradalom megdöntötte a sah uralmát. A ma ismert perzsa állam a globális szereplők közül elsődlegesen az Oroszországi Föderációval és a Kínai Népköztársasággal épít kapcsolatokat. Az Iránra irányuló aggodalmak nem elsősorban a katonai erejének szólnak. Inkább az ország geopolitikai elhelyezkedéséből és sajátos erőkivetítési képességéből fakadnak. Ezek határozzák meg az állam biztonság- és védelempolitikai törekvéseit. A Hormuzi-szoros ellenőrzésével az ország képes befolyásolni a globális kőolaj-kereskedelmet, míg proxyhálózatán keresztül hosszú időn át anélkül avatkozott be a regionális stabilitásba, hogy saját katonai erejét közvetlenül be kellett volna vetnie. Az elemzés elkészítésekor katonai konfliktus zajlik a térségben Irán, az Amerikai Egyesült Államok, illetve Izrael között. Noha rövid távon nehéz megítélni, hogy stratégiai szempontból melyik félnek veszteségesebb a háború, az már most megállapítható, hogy az iráni katonai infrastruktúra és állomány is jelentős veszteségeket szenvedett.

Ebben a kontextusban értelmezhető a 2008 és 2023 közötti időszak, amely összességében a védelmi kiadások növekedését mutatta nagyjából 2020-ig. A Covid–19-járvány ugyanakkor visszavetette a kőolaj iránti keresletet a világban. Ennek következtében az Öböl menti államok, köztük Irán is, határozottan megérezték a pandémia gazdasági hatásait. Ez az államháztartási kiadások esetén is látható volt: a világjárvány után a védelmi költségvetés sem tért vissza a korábbi dinamikához. Az enyhe növekedés ellenére 2023-ban

[38] International Institute for Strategic Studies 2025: 322.
[39] International Institute for Strategic Studies 2025: 322, 328.
[40] *Population, Total – Iran, Islamic Rep.* [online]. Forrás: World Bank Group [2026. 06. 27.].

a védelmi kiadások nagyságrendileg 10 milliárd dollárt tettek ki konstans 2015-ös árfolyamon, a GDP-arányos védelmi kiadások pedig alig érték el a 2%-ot. Ez azért is figyelemre méltó, mert a vizsgált másfél évtizedes időszak elején Irán közel hasonló mutatókat produkált: 2008-ban 8 milliárd dollárt és a GDP 1,89%-át fordították katonai kiadásokra. 2008 és 2020 között viszont az állam, egy rövid időszaktól eltekintve, növelte a biztonságra allokált erőforrásait. Még úgy is, hogy az országot ebben az időszakban – hol szigorúbb, hol kevésbé szigorú – szankciókkal sújtotta az Egyesült Államok és a nyugati világ. A szankciók pedig a riál jelentős gyengüléséhez vezettek.[41] A több tíz százalékpontos éves inflációs ráta lényegében napjainkig jellemző.[42] Még a romló gazdasági környezetben sem esett azonban érdemben vissza a katonai költségvetés reálértéke a kezdeti szint alá. Sőt, rövid időn belül nemcsak stabilizálódtak a védelmi kiadások, hanem az ország mutatóihoz képest növekedési pályára álltak, mígnem elérték a 2017-es csúcsértéket. Ekkor a védelmi büdzsé megközelítette a 17,5 milliárd dollárt, és a GDP 3,83%-át tette ki. A kiadások növekedése részben a biztonsági környezet fokozatos átalakulására adott válaszként értelmezhető. A 2010-es évektől kezdődően a hagyományos ellenfelek, például Irak helyét új stratégiai kihívók vették át, és elsősorban az Egyesült Államok fokozta katonai jelenlétét a Közel-Keleten, ami nyomást helyezett a síita államra.[43] Intenzívebbé vált a nukleáris program, és erősödött a rakétaprogram is, mert a perzsa államnak azzal a lehetőséggel is számolnia kellett, hogy ellenfelei megelőző csapást mérnek nukleáris létesítményeire.[44]

Fontos azonban hangsúlyozni, hogy ezek a fenti kiadási adatok regionális összehasonlításban inkább átlagosnak tekinthetők. 2023-ban nominálértéken Irán a regionális teljes védelmi költségvetésből 10,6%-kal részesült.[45] Ez önmagában is figyelemre méltó, tekintettel Irán geopolitikai súlyára. Az adatok ugyanakkor alátámasztják a proxyhálózat jelentőségét, mivel az állam pénzügyi korlátai hosszú távon soha nem tették lehetővé egy külföldi bevetésre is alkalmas haderő létrehozását.[46] Ennek következtében az iráni katonai doktrína inkább a védelemre és az elrettentésre fókuszált, és ehhez igazította az egyes szereplők feladatait.[47] A katonai stratégia alapvetően az volt, hogy Iránt nem iráni területen, hanem attól távolabb kell megvédeni.

A védelmi szektor ráadásul erősen fragmentált: a katonai feladatok az Iráni Iszlám Forradalmi Gárda és a reguláris hadsereg között oszlanak meg, a széttagoltság pedig nem kedvez a racionális gazdasági erőforrás-allokációnak. A 610 ezer fős haderőből, amelyet egy 350 ezer fős tartalékos állomány is kiegészít, 190 ezer fő a Forradalmi Gárda kötelékébe tartozik. Habár Teherán erőkivetítési képessége korlátozott, a síita állam rendelkezik a régió legnagyobb rövid és közepes hatótávolságú ballisztikusrakéta-készletével, illetve egyaránt számottevő mennyiséget birtokol különféle pilóta nélküli légi járművekből.[48]

---

41 International Institute for Strategic Studies 2014: 303.

42 *Iran Inflation Rate.* [online]. Forrás: Trading Economics [2026. 07. 01.].

43 International Institute for Strategic Studies (2011): *The Military Balance 2011*. London: Routledge, 296.

44 International Institute for Strategic Studies 2011: 296.

45 International Institute for Strategic Studies 2023: 310.

46 Korábban voltak tervek az iráni haditengerészet (IRIN) atlanti-óceáni telepítéséről. Erről lásd: International Institute for Strategic Studies (2013): *The Military Balance 2013*. London: Routledge, 362.

47 International Institute for Strategic Studies 2011: 297.

48 International Institute for Strategic Studies 2023: 324.

Irak

Irán nyugati szomszédja Irak. Az ország területe hozzávetőleg negyede, lakossága pedig mintegy fele Iránénak. A legfrissebb becslések szerint népessége megközelíti a 47 millió főt.[49] Habár a méretek tekintetében elmarad keleti szomszédjától, Irak továbbra is a Közel-Kelet meghatározó államai közé tartozik. A politikai emlékezet ma is őrzi az Irakhoz kapcsolódó konfliktusok tanulságait: az iraki–iráni háború, az öbölháború és a 2003-as iraki háború nemcsak a régió biztonsági környezetét alakította át, hanem a nemzetközi biztonságra is jelentős hatást gyakorolt. Mivel Irak valamennyi konfliktusból veszteségként került ki, a katonai képességek leépülése és a 2003 utáni politikai rendszerváltás alapvetően befolyásolták a 2008 és 2023 közötti időszakban a védelmi kiadások alakulását.

Az iraki védelmi kiadások 2008-ban reálértéken 6,2 milliárd dollárt tettek ki, és megközelítették a GDP 4%-át. A 2008–2009-es globális pénzügyi válság azonban mintegy negyedével csökkentette a kormányzati kiadásokat, ami nyilvánvalóan a haderőfejlesztést is kedvezőtlenül érintette.[50] Ennek ellenére az amerikai csapatkivonás – amely 2011-ben fejeződött be – továbbra is napirenden tartotta a haderőfejlesztés szükségességét. A gazdasági megszorítások ellenére Irak 2011 végéig számottevő fejlesztéseket hajtott végre a védelmi infrastruktúrában, többek között elindította az amerikai gyártmányú F–16-os vadászgépek beszerzését is.[51] Noha 2012-ben ismét növekedésnek indult a katonai költségvetés, a vizsgált időszak valódi fordulópontját 2014 jelentette. Az Iszlám Állam térségben történő gyors előrenyomulása súlyos hiányosságokra hívta fel ugyanis a figyelmet az iraki szárazföldi erők felkészültségével és működőképességével kapcsolatban.[52] A terrorszervezet elleni fellépés rövid időn belül a közel-keleti biztonságpolitika meghatározó kérdésévé vált, amely Irakban átfogó haderőreformot és képességfejlesztést tett szükségessé. Az ország három fő szempont szerint kívánta megreformálni hadseregét: egyrészt törekedtek a Főparancsnoki Hivatal felszámolására és a politikai befolyás csökkentésére, másrészt az úgynevezett szellemkatonák kiszűrésére és a felesleges kiadások visszaszorítására; harmadrészt létre kívánták hozni a Nemzeti Gárdát.[53] A reformintézkedések a katonai kiadásokban is megmutatkoztak, és a 2010-es évek végére a védelmi költségvetés meghaladta a 10 milliárd dollárt. 2020-ban a GDP-arányos kiadás pedig figyelemre méltó, 5,6% volt. Oly sok más országhoz hasonlóan, a Covid–19-járvány Irak esetén is visszavetette a védelmi büdzsét, 2023-ban azonban reálértéken már ismételten 10 milliárd dollár körül volt a védelmi kiadások értéke. Ez arra utal, hogy az ISIS elleni hadműveletek lezárultát követően is fennmaradt az igény a hivatalosan 193 ezer fős[54] iraki fegyveres erők képességeinek fenntartására és fokozatos fejlesztésére.

Az elmúlt években erre minden bizonnyal szükség is volt, mert 2022-től kezdődően az erőszak fokozódott Irakban. A korábbi évekre jellemző polgári zavargások ugyan

[49] *Population, Total – Iraq*. [online]. Forrás: World Bank Group [2026. 07. 01.].
[50] International Institute for Strategic Studies 2011: 296.
[51] International Institute for Strategic Studies 2011: 296.
[52] International Institute for Strategic Studies (2016): *The Military Balance 2016*. London: Routledge, 310.
[53] International Institute for Strategic Studies 2016: 308.
[54] International Institute for Strategic Studies 2023: 328.

háttérbe szorultak, de a különböző milíciák által támogatott pártok közötti versengés fokozódott. Ez több fegyveres összecsapáshoz vezetett Bagdadban és másutt is, noha az erőszakot végül sikerült megfékezni. Emellett az ország északi részén Törökország továbbra is harcolt a Kurdisztáni Munkáspárt szeparatistái ellen szárazföldi és légi műveletek keretében, amelyek civil áldozatokat is követeltek, valamint Bagdad részéről tiltakozásokat váltottak ki az iraki szuverenitás megsértése miatt. Ezen túl, az Irán által támogatott csoportok rakétákkal és drónokkal indítottak támadásokat az észak-iraki amerikai támaszpontok ellen.[55]

Katar

Katar egy 1971 óta független emírség a Perzsa-öbölbe nyúló Katari-félszigeten. Területe körülbelül egynyolcada, lakossága pedig nagyságrendileg egyharmada Magyarországénak. Az ország egy meglehetősen gazdag olajmonarchia, ahol a természeti kincseknek köszönhetően a régióban a legmagasabb az egy főre jutó GDP.[56] Mivel Katar rendelkezik a világ egyik legnagyobb kőolaj- és földgázkészletével, stabil gazdasági fejlődés jellemzi, a rendelkezésre álló erőforrások révén pedig mára a térségben feltörekvő középhatalomnak tekinthető.

Mivel Katar esetében a területét és lakosságát tekintve egyaránt kis országról van szó, ráadásul a hadserege is mindössze 16 500 főt számlál,[57] nem meglepő, hogy védelmi kiadásai elmaradnak az eddig vizsgált országok hasonló adataitól. Semmi rendkívüli nincs tehát abban, hogy 2023-ban a 2015. évi konstans árfolyamon számolt, 8,2 milliárd dolláros védelmi költségvetése a szaúdinak mindössze a nyolcada, vagy az izraeli és az emírségekbeli fele. Inkább az a feltűnő, hogy a körülbelül 3 millió lakossal rendelkező ország védelmi költségvetése alig maradt el ebben az évben a nála harmincszor nagyobb Iránétól vagy a tízszer nagyobb Irakétól. Katar védelmi kiadásai 2008 és 2023 között reálértéken több mint megháromszorozódtak, 2,5 milliárd dollárról a már említett 8,2 milliárd dollárra növekedtek. A GDP-arányos kiadás pedig 2%-ról 3,8%-ra nőtt. Ez annak köszönhető, hogy a katari védelmi kiadások reálértékben mért növekedése 2011 és 2022 között átlagosan évi 12%-ot tett ki. A kiadások megugrása mögött a szomszédos országokkal kapcsolatban felmerülő diplomáciai problémák és fokozott biztonsági aggodalmak, illetve az ezekre válaszul a 2010-es évek közepén elindított harcirepülőgép-beszerzések állnak. 2015-ben az ország az Egyesült Államoktól 108 darab F-15-ös, valamint az Egyesült Királyságtól és Franciaországtól Eurofighter Typhoon és Rafale gépek beszerzéséről döntött.[58] Emellett az ország megkezdte saját Patriot rakétavédelmi rendszereinek, valamint a légvédelmi képességek fejlesztéséhez szükséges adatokat elemző AN/FPS-132 stratégiai korai előrejelző radarrendszernek a telepítését.[59] A kiadások növekedése mögött ezúttal is katonai fejlesztések állnak tehát. Katar ugyanis jelentős felszerelésbeszerzések – köztük

[55] International Institute for Strategic Studies 2023: 306.
[56] *GDP per Capita (Current US$) – Middle East and North Africa.* [online]. Forrás: World Bank Group [2026. 06. 29.].
[57] International Institute for Strategic Studies 2022: 364.
[58] International Institute for Strategic Studies 2023: 310.
[59] International Institute for Strategic Studies 2023: 349.

erőkivetítési képességgel rendelkező eszközök – révén igyekszik átalakítani saját képességeit és regionális védelmi helyzetét. A költséges beszerzések ugyanakkor felvetik az ilyenkor szokásos kérdést: vajon képes lesz-e az ország kiképezni és fenntartani az új eszközök alkalmazásához szükséges személyzetet, infrastruktúrát és karbantartási kapacitást? Ebben segítségére lehet az Egyesült Államok, hiszen az országot az amerikaiak 2022-ben a NATO-n kívüli fő szövetségesüknek nyilvánították, többek között azért, mert számos amerikai katona állomásozik a területén.

Kuvait

Habár Kuvait valamivel nagyobb és népesebb ország, mint Katar, e két állam között katonai értelemben sok hasonlóság lelhető fel. Hadseregük mérete körülbelül ugyanakkora (Kuvaité 17 500 fő[60]), és mindketten az Egyesült Államok kiemelt regionális partnereinek tekinthetők. Washington 2004-ben Kuvaitot egyaránt a NATO-n kívüli fő szövetségesnek minősítette, és kétoldalú védelmi együttműködési megállapodást kötött az országgal. A megállapodás alapján ma is nagyszámú amerikai katona állomásozik Kuvaitban.[61]

A monarchia 2023-ban 2015. évi konstans dollárárfolyamon 6,5 milliárd dollárt költött a biztonságára, védelmi kiadásainak GDP-hez viszonyított aránya pedig 4,7% volt. 2023-ban a régió teljes védelmi kiadásainak 4,6%-a kötődött az országhoz.[62] 2008 és 2023 között a védelmi költségvetés reálértéke 72%-kal nőtt. A növekedés minden bizonnyal összefüggésben állhat azzal a 2016 áprilisában megkötött szerződéssel, amelynek keretében a monarchia 28 darab Eurofighter Typhoon harci repülőgépet vásárolt. Az eszközök leszállításának – és ezáltal a pénzügyi ellentételezésnek – eredetileg 2020 és 2023 között kellett volna megtörténnie, de a világjárvány miatt a folyamat késedelmet szenvedett. Ezenfelül AH–64E Apache támadóhelikoptereket és Boeing F/A–18E/F Super Hornet vadászbombázókat is rendeltek az Egyesült Államoktól.[63] Kuvait emellett korszerűsíti Patriot légvédelmi rendszerét, továbbá M1A2 Abrams harckocsijait az M1A2K változatra cseréli, illetve 30 darab H225M nehéz szállítóhelikoptert is vásárol Franciaországtól.[64] Sőt, arról is lehet hallani, hogy az Egyesült Államok NASAMS III légvédelmi rendszert is biztosít az ország számára.[65]

Omán

Az olajmonarchiák közé tartozik Omán is, egy körülbelül Lengyelország méretű szultanátus. Az országban, amely a brit protektorátustól az 1950-es években nyerte vissza teljes függetlenségét, körülbelül 5 millióan élnek. A lakosság jómódú, de az ország egy főre jutó GDP-je jóval elmarad a más öbölállamoknál érzékelt mértékektől. Katarban négyszer,

[60] International Institute for Strategic Studies 2022: 352.
[61] International Institute for Strategic Studies 2022: 352.
[62] International Institute for Strategic Studies 2023: 310.
[63] International Institute for Strategic Studies 2022: 326.
[64] International Institute for Strategic Studies 2022: 330.
[65] International Institute for Strategic Studies 2023: 310.

az Egyesült Arab Emírségekben háromszor, Kuvaitban és Szaúd-Arábiában kétszer akkora ez a mutatószám, mint Ománban.

Az ország védelmi kiadásainak reálértéke 2008-tól, amikor is 4,4 milliárd dollárt költ konstans árfolyamon az ország a biztonságára, a 2010-es évek közepéig lényegében megduplázódik, onnantól 2023-ig azonban körülbelül a kétharmadára csökken. 2023-ban így nagyságrendileg 6 milliárd dollár az inflációtól tisztított védelmi költségvetés értéke. Ami a GDP-arányos kiadásokat illeti, arról az állapítható meg, hogy a teljes vizsgálati időtávon meglehetősen magas. A kiadási arány Ománban a „gyengébb évek" esetén is eléri az 5–6%-ot, a 2010-es évek közepén azonban még a 10%-ot is meghaladja. Ez az érték békeidőben kiemelkedően magasnak számít.[66]

Noha Omán fegyveres erői a regionális szomszédokhoz képest kicsik, mindent egybevetve körülbelül 42 ezer fő alkotja a haderőt,[67] jó harckészültségi állapotban vannak. A haderő ez esetben is elsősorban a területvédelemre koncentrál, de az ország méreteihez képest viszonylag nagy arányú légi szállítási kapacitással és valamekkora mértékű tengeri szállítási kapacitással is rendelkezik. Az ország a 2010-es években folyamatosan modernizálta a hadseregét. A haditengerészet harmadik Khareef fregattja 2014-ben érkezett meg, és számos egyéb új eszközt is ebben az időszakban rendeltek meg. Többek között Typhoon vadászgépek, AIM–120C–7 levegő-levegő rakéták, C–295 szállítórepülőgépek és NASAMS légvédelmi rakéták beszerzéséről is ekkor született döntés.[68] Ezt követően Omán megállapodásokat írt alá nemzetközi, a védelmi iparban is aktív vállalatokkal, úgymint a Rolls-Royce, a Lockheed Martin, az FNSS és az INDRA. A megállapodások értelmében a légierő a brit Rolls-Royce segítségével helyben fogja biztosítani a Hawk repülőgépek hajtómű-karbantartását és -javítását. Az amerikai Lockheed Martin pedig a légierő C–130J Hercules és F–16C/D Fighting Falcon flottáinak műholdas repülőgép-nyomkövető rendszereinek üzemeltetését fogja támogatni. A török FNSS-szel együttműködésben egy olyan létesítményt építenek az ország területén, ahol páncélozott – vélelmezhetően a korábban a török cégtől vásárolt Pars III 6×6 és 8×8 – harcjárművek modernizálása és karbantartása valósulhat meg. A spanyol INDRA cég pedig egy földmegfigyelő központot hoz majd létre Ománban.[69]

Marokkó

Marokkó egy Északnyugat-Afrikában található arab királyság, amely 1956-ban nyerte vissza a függetlenségét, és 1992 óta alkotmányos monarchia. Az ország jelentős befolyással van az arab világra és a régióra, ezért mindenképpen indokolt megvizsgálni hatalmi képességeinek és védelmi költségvetésének alakulását. Marokkó közel 200 ezres hadsereget tart fenn, míg tartalékos állománya körülbelül 150 ezer főt tesz ki. Védelmi kiadásai

[66] Tulajdonképpen nem csak békeidőben számít magasnak. Az orosz–ukrán háborúban érdekelt felek esetén Ukrajna ugyan a GDP 40%-át fordítja a védekezésre, de Oroszország például hivatalosan a GDP 7,5%-át költi a hadseregre. *Military Spending as a Share of GDP 2025.* [online]. Forrás: Our World in Data [2026. 06. 30.].

[67] International Institute for Strategic Studies 2023: 346.

[68] International Institute for Strategic Studies 2017: 345.

[69] International Institute for Strategic Studies 2023: 312.

2008 és 2023 között reálértéken 3,6 milliárd dollárról lényegében lineárisan 5,6 milliárd dollárra nőttek. Mivel a GDP közel annyit bővült, mint a védelmi kiadások nominális értéke, a GDP-arányos kiadás értéke ezen időszak alatt lényegében konstans 4–4,5% volt.

A hadsereg egyik prioritása a magát a Nyugat-Szaharában felszabadító szervezetnek tekintő Polisario Front elleni küzdelem. Az 1973-ban a spanyol gyarmati uralom, majd többek között Marokkó ellen is küzdő szervezettel ugyan 1991-ben ENSZ-kezdeményezésre békét kötöttek, az ellenségeskedések a 2020-as évek elején egyelőre alacsony intenzitással, de kiújultak.[70] Emellett ebben az időszakban felerősödött a rivalizálás Algéria és Marokkó között is. Rabat jelentősen javította kapcsolatait az Egyesült Államokkal és Izraellel, ennek következtében egyre szélesebb körű hozzáférést szerzett védelmi technológiákhoz. Jelenleg a régió legváltozatosabb drónflottájával rendelkezik, amelynek kínai, izraeli, török és amerikai eszközök is részei. Többek között ezeket a drónokat használja az ország a Polisario Front elleni küzdelemben is. Ezenfelül az ország állítólag megpróbálta megvásárolni Izraeltől a Barak MX integrált légvédelmi rendszert. Algéria számára a nyugati szövetségek előnyeit élvező, jobban felfegyverzett Marokkó kilátása pedig komoly aggodalmat kelt.[71] Ezen túl, Marokkó szoros együttműködésre törekszik a NATO-val is, amelynek keretében 2016-ban a fegyveres erők NATO-szabványoknak való megfeleltetése érdekében hozzáférést kapott a szövetség interoperabilitási platformjához. 2017-ben az ország újra csatlakozott az Afrikai Unióhoz is. 2019 elején pedig bevezette a kötelező sorkatonai szolgálatot. Marokkó haderejét az utóbbi években már külföldön is bevetették: 2015-től 2019-ig F–16-os repülőgépekkel járult hozzá a Szaúd-Arábia vezette koalíció jemeni beavatkozásához.[72] 2020-ban pedig Marokkó is csatlakozott az Ábrahám-megállapodáshoz és egyaránt normalizálta diplomáciai kapcsolatait Izraellel. A csatlakozásért cserébe az Egyesült Államok elismerte Marokkó szuverenitását a Nyugat-Szahara felett.

Egyiptom

Egyiptom az egyedüli ország az általunk vizsgáltak közül, amelynek reálértéken 2008 és 2023 között csökkentek a védelmi kiadásai. Míg 2008-ban 2015. évi konstans árfolyamon számolva az ország 6,5 milliárd dollárt, 2023-ban már csak 5,8 milliárd dollárt fordított a védelmére. Az utóbbi érték egyébként az egyik legalacsonyabb a fenti országok hasonló értékei között. A reálértéken számolt kiadások ráadásul meglehetős állandóságot mutatnak, az éves kiadási adatok lényegében alacsony szórással, valahol az 5,7 és 7,3 milliárd dollár közötti intervallumban mozogtak. Mivel ezen az időtávon Egyiptomban érdemi gazdasági növekedés történt, ennek értéke minden évben a 3–7% közötti tartományban volt megtalálható,[73] a GDP-hez viszonyított védelmi kiadási arány időszak eleji, egyébként is alacsony regionális értéke még tovább csökkent. Míg 2008-ban 1,9% volt

[70] International Institute for Strategic Studies 2023: 343.
[71] International Institute for Strategic Studies 2023: 307.
[72] International Institute for Strategic Studies 2023: 343.
[73] *GDP Growth (annual %) – Egypt. Arab Rep.* [online]. Forrás: World Bank Group [2026. 06. 30.].

ez az arány, 2023-ban már az 1%-ot sem érte el, ami világviszonylatban is meglehetősen alacsony értéknek számít.

A fenti tendenciák azért figyelemre méltók, mert egyrészt Egyiptom biztonsági helyzete nem lett stabilabb az elmúlt másfél évtizedben, ezért a geopolitikai történések biztosan nem indokolták a védelmi költségvetés szűkülését. Másrészt Egyiptom meglehetősen nagy haderőt tart fenn, a régió második legnagyobb hadseregének létszáma közel 450 ezer fő,[74] amelynek a fenntartási és fejlesztési kötelezettsége alapesetben szintén érdemi forrásbevonást indokolna. A reálértéken értelmezett források minimális csökkenése mögött elsődleges indokként természetesen az infláció húzódik. Az inflációs adatokat szemlélve, a 2020-as évek elejét leszámítva, azok minden esetben két számjegyűek voltak. Nemritkán még a 30%-ot is meghaladták.[75] Nominálisan hiába nőtt tehát a védelmi költségvetés, a magas infláció reálértelemben eltüntette ezt a növekményt.

Ugyan a védelmi költségvetés reálértéke nem nőtt Egyiptomban, a hadsereget érintően voltak olyan történések és beszerzések, amelyek ettől függetlenül mindenképpen említést érdemelnek. Egyrészt Egyiptomban, a régió egyéb országaihoz hasonlóan, az utóbbi időben megfigyelhető tendencia a védelmi partnerek és beszállítók körének diverzifikálása. Míg Kairó az utóbbi időben Washingtonból szerezte be a készleteit, ma egyre inkább más partnerekhez fordul. Harci repülőgépeket Franciaországból, fegyveres pilóta nélküli légi járműveket pedig Kínából szereztek be. A haditengerészeti flotta modernizációja során tengeralattjárókat Németországból, míg fregattokat Franciaországból, Németországból és Olaszországból terveznek vásárolni.[76] Ezenfelül Al Tariq irányított bombákat is vásároltak az Egyesült Arab Emírségektől.[77] Egyiptomnak emellett jól kiépített hazai védelmi ipara van, habár nem rendelkezik a harci járművek teljes körű fejlesztéséhez szükséges képességekkel. Ez oda vezetett, hogy számos licenc- és közös gyártási megállapodást kötöttek külföldi vállalatokkal. Ennek eklatáns példái az M1A1 Abrams harckocsik helyi összeszerelése az Egyesült Államokból importált készletekből, illetve a kínai tervezésű K–8 sugárhajtású gyakorló repülőgépek egyiptomi gyártása.[78] Az egyiptomi hadsereg tevékenysége elsősorban az ország területi integritásának és belső biztonságának fenntartására irányul, de egyre inkább képesek önállóan csapatokat küldeni a határokon túlra is. Az utóbbi években részt vesznek ENSZ-missziókban, és képesek voltak önállóan beavatkozni Líbiában. Emellett néhány harci repülőgépet a szaúdiak vezette koalíció támogatására is küldtek Jemenbe.

Felhasznált irodalom

Csiki Varga Tamás (2014): A gazdasági válság hatása a Magyarországgal szövetséges államok védelmi reformjaira és stratégiai tervezésére. *Nemzet és Biztonság,* 7(2), 77–100. Online: https://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/nb_2014_2_07_2_csiki.pdf

[74] International Institute for Strategic Studies 2023: 302.
[75] *Egypt Inflation Rate*. [online]. Forrás: Trading Economics [2026. 03. 30.].
[76] International Institute for Strategic Studies 2023: 320.
[77] International Institute for Strategic Studies 2023: 311.
[78] International Institute for Strategic Studies 2023: 320.

Csiki Varga Tamás – Felméry Zoltán (2023): A NATO védelmi kiadásainak értékelése. *Stratégiai Védelmi Kutatóintézet Elemzések,* (4), 1–9. Online: https://svkk.uni-nke.hu/document/svkk-uni-nke-hu-1506332684763/SVKI_Elemz%C3%A9sek_2023_4.pdf

Csiki Varga Tamás et al. (2024): Az észak-amerikai és európai regionális védelmi kiadások elemzése – Trendek és tanulságok. *Stratégiai Védelmi Kutatási Elemzések,* (17), 1–18. Online: https://jli.uni-nke.hu/document/jli-uni-nke-hu/JLI_SVKP_Elemz%C3%A9sek_2024_17.pdf

Csoma Mózes et al. (2025): Ázsia védelmi kiadásainak alakulása és ennek háttere a jelentősebb katonai hatalmak esetében 2008–2023 között. *Nemzet és Biztonság,* 18(2), 71–91. Online: https://doi.org/10.32576/nb.2025.2.6

Egypt – Inflation Rate. [online]. Forrás: Trading Economics [2026. 03. 30.].

Felméry Zoltán – Márton Richárd (2025): A regionális védelmi kiadások elemzése (2008–2023). A szubszaharai régió. *John Lukacs Stratégiai Védelmi Kutatási Elemzések,* (19), 1–13. Online: https://www.uni-nke.hu/document/jli-uni-nke-hu/SVKP_Elemzesek_2025_19.pdf

GDP (Current US$) – Middle East, North Africa, Afghanistan & Pakistan. [online]. Forrás: World Bank Group [2026. 06. 27.].

GDP Growth (annual %) – Egypt, Arab Rep. [online]. Forrás: World Bank Group [2026. 06. 30.].

GDP per Capita (current US$) – Middle East and North Africa. [online]. Forrás: World Bank Group [2026. 06. 29.].

International Institute for Strategic Studies (2009): *The Military Balance 2009*. London: Routledge.

International Institute for Strategic Studies (2010): *The Military Balance 2010*. London: Routledge.

International Institute for Strategic Studies (2011): *The Military Balance 2011*. London: Routledge.

International Institute for Strategic Studies (2013): *The Military Balance 2013*. London: Routledge.

International Institute for Strategic Studies (2014): *The Military Balance 2014*. London: Routledge.

International Institute for Strategic Studies (2015): *The Military Balance 2015*. London: Routledge.

International Institute for Strategic Studies (2016): *The Military Balance 2016*. London: Routledge.

International Institute for Strategic Studies (2017): *The Military Balance 2017*. London: Routledge.

International Institute for Strategic Studies (2018): *The Military Balance 2018*. London: Routledge.

International Institute for Strategic Studies (2022): *The Military Balance 2022*. London: Routledge.

International Institute for Strategic Studies (2023): *The Military Balance 2023*. London: Routledge.

International Institute for Strategic Studies (2025): *The Military Balance 2025*. London: Routledge.

Iran Inflation Rate. [online]. Forrás: Trading Economics [2026. 07. 01.].

Ismail, Ayman et al. (2018): Background to the MENA Region. In Faghih, Nezameddin – Zali, Mohammad Reza (szerk.): *Entrepreneurship Education and Research in the Middle East and North Africa (MENA).* Cham: Springer, 19–31. Online: https://doi.org/10.1007/978-3-319-90394-1_2

Kemény János (2024): Közel-keleti és észak-afrikai védelmi és fegyverkezési trendek. *Nemzet és Biztonság,* 17(4), 3–25. Online: https://doi.org/10.32576/nb.2024.4.2

Military Balance+ Database. [online]. Forrás: International Institute for Strategic Studies [2026. 03. 30.].

Military Spending as a Share of GDP 2025. [online]. Forrás: Our World in Data [2026. 06. 30.].

Population, Total – Iran, Islamic Rep. [online]. Forrás: World Bank Group [2026. 06. 27.].

Population, Total – Iraq. [online]. Forrás: World Bank Group [2026. 07. 01.].

Population Total – Middle East, North Africa, Afghanistan and Pakistan. [online]. Forrás: World Bank Group [2026. 03. 30.].

Tálas Péter (2021): A poszthegemoniális nemzetközi hatalmi rendről. In Kajtár Gábor – Sonnevend Pál (szerk.): *A nemzetközi jog, az uniós jog és a nemzetközi kapcsolatok szerepe a 21. században. Tanulmányok Valki László tiszteletére.* Budapest: ELTE Eötvös Kiadó, 841–854.

Which Countries Have Nuclear Weapons? [online]. Forrás: ICAN [2026. 06. 28.].

Zhu, Kayla: *Ranked: The World's Top Countries by Natural Gas Reserves.* [online], 2025. 07. 09. Forrás: Visual Capitalist [2026.10.07.].